

Statistiske Miscellanea.

Ved

Marcus Rubin.

I.

Til Statistiken over Varepriser.

Vel kendt med de Indvendinger, der kunne gøres mod at danne et Vareprisgennemsnit af en Række heterogene Varer — heterogene navnlig med Hensyn til den højst forskellige Styrke, hvormed de forskellige Varer gaa ind i Konsumen —, har jeg dog ikke kunnet modstaa Fristelsen til af det i disse Dage udkomne Hæfte „Hamburgs Handel und Schifffahrt 1892“ at lade foretage en Beregning paa Grundlag af Hæftets udførlige Prisliste for Perioden 1850 til Dato.

Listen angiver Gennemsnitspriser paa nogle Handelsartikler, beregnede for søværts tilførte Varer til Hamborg i hvert af Aarene 1850 til 92 incl., og den er opgjort i Rmk. pr. 100 Kilogram. Af denne Liste har jeg udtaget Aarene 1852, 1872 og 1892, derefter udeladt de Varer, for hvilke der ikke er opgivet Priser for alle tre Aar og da faaet tilbage 160 Vareartikler, for hvilke Gennemsnitsprisen pr. 100 Pund i Krone og Øre var følgende:

1852	1872	1892
Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
65 56	99 56	67 18

Statistiske Miscellanea.

Ved

Marcus Rubin.

I.

Til Statistiken over Varepriser.

Vel kendt med de Indvendinger, der kunne gøres mod at danne et Vareprisgennemsnit af en Række heterogene Varer — heterogene navnlig med Hensyn til den højst forskellige Styrke, hvormed de forskellige Varer gaa ind i Konsumen —, har jeg dog ikke kunnet modstaa Fristelsen til af det i disse Dage udkomne Hæfte „Hamburgs Handel und Schifffahrt 1892“ at lade foretage en Beregning paa Grundlag af Hæftets udførlige Prisliste for Perioden 1850 til Dato.

Listen angiver Gennemsnitspriser paa nogle Handelsartikler, beregnede for søværts tilførte Varer til Hamborg i hvert af Aarene 1850 til 92 incl., og den er opgjort i Rmk. pr. 100 Kilogram. Af denne Liste har jeg udtaget Aarene 1852, 1872 og 1892, derefter udeladt de Varer, for hvilke der ikke er opgivet Priser for alle tre Aar og da faaet tilbage 160 Vareartikler, for hvilke Gennemsnitsprisen pr. 100 Pund i Krone og Øre var følgende:

1852	1872	1892
Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
65 56	99 56	67 18

Herefter skulde Engros-Vareprisen have været 100 i 1852, 150₂ i 1872, 102₄ i 1892, Prisen altsaa i de tyve første Aar, 1852—72, være steget med en halv Gang sit oprindelige Beløb, for i de tyve næste, 1872—92, at synke ned til dette paany.

At Detajlprisbevægelsen ikke behøver at have været den samme, ligger allerede deri, at de Momenter, der skabe Forskellen mellem Engros- og Detajlpriser, kunne virke og have virket meget forskelligt i det forløbne Tidsrum — baade i Retning af Forøgelse og Formindskelse af Detajlhandlertilslaget —, og om Detajlprisen end i Længden og i store Træk maa følge Engros-Prisens Svingninger, vil enhver umiddelbar Slutning fra den ene Række til den anden dog, som bekendt, kunne føre til væsentlige Fejltagelser. At endnu mindre „Livets“ Dyrhed eller Billighed følger en saadan Prisrække, behøver for nærværende Læsekreds sikkert kun at nævnes.

Af de 160 Artikler har jeg atter udvalgt $\frac{1}{4}$, nemlig de 40, der formentlig havde den største Betydning for det almindelige Forbrug. Hvad hver af disse Artikler ifølge den Hamborgske Liste har kostet i hvert af de nævnte Aar, vil ses af nedenstaaende Oversigt. Manglen af enkelte vigtige Varer som Sukker, Petroleum etc. ligger i, at der ikke her fandtes Priser for alle tre Aar.

Pr. 100 Pd. i Kr. og Øre.

	1852	1872	1892
Hvede.....	6 93	10 71	7 15
Rug.....	6 02	6 69	7 51
Byg.....	5 81	6 86	4 44
Havre.....	6 64	6 61	5 09

Pr. 100 Pd. i Kr. og Øre.

	1852	1872	1892
Ærter	7 03	12 30	6 82
Ris	10 30	9 09	7 86
Majs	8 66	7 17	4 77
Sago	17 60	15 88	11 24
Kaffe.....	35 75	65 09	67 56
The	120 26	134 43	72 35
Kakao.....	30 04	49 80	58 34
Rosiner	15 34	23 39	16 63
Citroner	13 22	14 83	10 07
Peber	31 30	58 24	29 88
Tobak	42 74	78 81	51 17
Vin	19 58	28 26	36 36
Kød (saltet og røget)	29 30	33 80	31 45
Fisk (tørret)	10 34	20 97	21 50
Sild	9 71	10 50	8 90
Talg	33 91	38 51	25 59
Fedt	47 66	34 04	33 24
Ost	35 36	61 27	53 59
Vox	118 57	149 71	67 23
Tran	27 79	30 39	15 04
Bomuld.....	44 27	74 18	35 15
Uld (Faare- og Lamme-)	102 30	186 72	69 02
Bomuldsgarn	75 78	154 22	131 66
Traad	117 96	161 18	163 14
Uldgarn og Halvuld	184 35	309 81	172 14
Hamp	50 53	47 31	24 96
Piasava	5 61	20 21	30 96
Huder	33 23	66 94	37 43
Læder.....	133 54	130 58	109 32
Jærn (Stang-)	7 14	12 34	6 99
— (Raa- og Smelte-).....	2 42	5 58	2 42
Staal	24 30	36 84	12 77
Tin	70 78	138 73	76 60
Svovl (raa).....	5 86	5 69	5 01
Guano	8 25	10 45	8 83
Stenkul	0 56	0 96	0 65

Lægger man nu disse Priser sammen og tager
Gennemsnittet, faas pr. 100 Pund

1852	1872	1892
Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
39 07	56 73	38 52

Af denne Række Varer — hvis Gennemsnitspris er saameget lavere end Gennemsnittet for samtlige 160, fordi de resterende 120 bl. a. omfatte adskillige kostbare oversøiske Træsarter og Krydderier m. v., — faar man Vareprisgennemsnittet for 1852 = 100, 1872 = 145,2, 1892 = 98,6. Forskellen imellem Prisskalaen for de 40 og de 160 Artikler er saaledes ubetydelig, man faar paany som Resultat: en Stigning fra 1852 til 1872 med omtrent Halvdelen og et Fald fra 1872 til 1892 til Niveauet fra 1852. I det enkelte vil man finde denne Bevægelse bekræftet blandt de evropæiske Hovedernæringsmidler f. Ex. ved Hvede og Ærter, blandt Kolonialvarer ved Rosiner og Peber, blandt Industriens Raa- og Hjælpevarer ved Uldgarn og Stangjærn; men unægtelig findes langt hyppigere en Prisbevægelse, der ikke svarer til Gennemsnittets, og Listen over de 40 Artikler indeholder forsaavidt Lejlighed til Overvejelser over Brugbarheden af selve den Art af Gennemsnit, som her er foretaget, og hvor altsaa det Uddrag af Listen, der, uden Hensyn til Priserne, men med et helt andet Synspunkt for Øje, er gjort med de 40 Artikler, giver omtrent samme Resultat som den hele fire Gange saa store Liste. — Den foretagne lille Undersøgelse turde i hvert Fald for kyndige Læsere have tilstrækkelig Interesse i den ene eller den anden Henseende til at præsenteres Tidsskriftet.

II.

Bortfæstninger og Tyendelønninger i København.

(Udarbejdet til »Staden Københavns Regnskab og Beretning om Kommunens Anliggender for Aaret 1892«).

Ved Lov af 1 April 1892 omdannedes Fæstevæsenet i København, og Antallet af Fæstkontorer for Tyende udgør nu for Tiden 10, nemlig 6 for mandlige og 4 for kvindelige Tyende (indtil 1 April 1893 havde 2 af Kontorerne Bortfæstning baade af mandlige og kvindelige Tyende, og der fandtes da 5 Kontorer for mandlige, 3 for kvindelige, 2 for baade mandlige og kvindelige Tyende). Baade af administrative Hensyn og fordi det i det Hele taget var ønskeligt at faa saa paalidelige Oplysninger som muligt om Tyendeforholdene her i Staden, for saavidt de kunde belyses gennem Fæstekontorerens Virksomhed, opgaves der for disse de Data, som ønskedes konstaterede, og efter hvilke Fæsteprotokollerne vare at indrette. Paa Grundlag af Protokollernes Oplysninger vilde der ved Aarets Slutning være at udfylde et Skema, som resumerede de i Aarets Løb optegnede Data og som, ved Sammen-
dragning af alle Skemaer for Byen som Helhed, derefter formentlig vilde kunne give en samlet Oversigt over Tyendeforholdenes Udvikling i København.

Medens nogle af de Oplysninger, der kunde og burde gives, vare lette at opgive, har der været andre, for hvilke det var tvivlsomt, om de kunde erholdes med fuldkommen Paalidelighed, og de paa-gældende Skemaer have derfor været nogen Forandring underkastede; endnu for Aaret 1892 har der

været forskellige Spørgsmaal, der ikke have kunnet besvares, men som der forhaabentlig ad Aare vil foreligge Materiale til.

Af Oplysningerne for 1892 ere nedenstaaende Data uddragne. Før Tallenes Benyttelse maa det imidlertid erindres, at da en og samme Person forskellige Gange kan have søgt og faaet Tjeneste i samme Aar og derved komme til at figurere flere Gange i Listerne, er det snarere Antallet af Tjenester end Antallet af Personer, Tallene angive. Endvidere maa det huskes, at da det ikke er obligatorisk at søge Tyende eller Tjeneste gennem Fæstekontorerne, omfatte Tallene ikke det store Antal Tyende, der faa Plads paa anden Vis end gennem Fæstekontorerne — et Moment, der er af Vigtighed at have i Erindring overfor samtlige opgivne Data.

Mandlige Tyende 1892.

Ialt henvendte sig paa Fæstekontorerne for at faa Tjeneste:	7,828	
Af disse bortfæstedes.....	6,859	
Af de Bortfæstede var fødte i:		o: pCt.
København og Frberg.....	994	14,5
Købstæder.....	265	3,9
Landet	3,591	52,3
Sverig.....	1,954	28,5
Det øvrige Udland	55	0,8
	6,859	100,0

Overraskende er her navnlig det overordentlig betydelige Forholdstal for svenskfødte: 28,5 pCt. Forskellige Kriterier, deriblandt Fordelingen af Tyende efter Fødested ifølge Folketællingen i Kbhvn. af 1ste Febr. 1890, tyde imidlertid paa, at det fornemmelig er til Landet, at de svenske mandlige Tyende have faaet Tjeneste, medens Forholdstallet

vilde blive adskilligt mindre, hvis der kun var Spørgsmaal om Bortfæstning til København. —

Af de 6,859 bortfæstedes:	
Til København og Frberg.	600
- Købstæder	104
- Landet	6,125
- Sverig	»
- Det øvrige Udland	30
	<u>6,859</u>

Fæstekontorerne Virksomhed her i Staden for det mandlige Tyendes Vedkommende omfatter saaledes for den væsentligste Del (ca. $\frac{9}{10}$) Bortfæstning til Landet, kun for en Tolvtedels Vedkommende Bortfæstning til Hovedstaden.

Med Hensyn til de Lønninger, der udbetales, vil man i den følgende Oversigt finde angivet Maximums-, Minimums- og Gennemsnitslønninger. Ved Gennemsnittet er forstaaet den almindelige Løn, som de Fleste erholde; det er angivet skønsvi fra de forskellige Fæstekontorer, og af disse Gennemsnit har man atter ved Bearbejdelsen udarbejdet et Fællesgennemsnit:

	Antal	Maanedlig Løn.		Kr. Gennems.
		Maxim.	Minim.	
Forkarle, Røgttere m. v.	1,053	27	16	20,70
Kuske og Staldkarle	96	30	15	20,10
Tjenestekarle og Arb.: Karle:				
Til København, maanedsvi	4,857	30	12	21,80
- Landet, mndsv. Sommer		65	20	44,66
- — halvaarsv. do.		28	20	25,00
- — mndsv. Vinter		15	6	9,50
- — halvaarsvi do.		13	5	9,29
- — aarevi		21	13	16,56
Drenge	577	12	5	9,33
Opvartere, Kokke, Tjenere	90	50	15	23,50
Forvaltere, Ladefogder, Mejerister, Gartnere, Land- væsenselever, Maskinister etc.	80	50	16	27,00
Iøvrigt	106	-	-	—
	6,859	-	-	—

Til de anførte Lønninger maa selvfølgelig overalt tilføjes „fri Station“, der er en væsentlig Del af Lønningen. Bortfæstning til Landet maanedsvist om Sommeren vil jævnlig være til Høstarbejde o. l., og Lønningen naar derfor et saa højt Gennemsnitsbeløb som 44 à 45 Kr. eller godt det dobbelte af, hvad den maanedlige Løn er for en Karl i København, henved det femdobbelte af, hvad der maanedligt gives mandligt Tyende paa Landet, som er fæstet for Vinterhalvaaret. Opgivelserne for Opvartere m. v. ere lidet at bygge paa, fordi Drikkepengebetalingen her spiller en væsentlig Rolle og ikke lader sig kalkulere.

Med Hensyn til de særlig københavnske Lønningsforhold fremgaar det jo af Tabellen, at en Tjenestekarl i Hovedstaden har fra ca. 150 til ca. 350 Kr. aarlig i Løn, i Reglen midt imellem, nemlig godt 250 Kr. Hertil kommer fri Station, men sikkert ogsaa jævnlig nogle Drikkepenge og andre Ducører, hvis Omfang selvfølgelig er højst forskelligt.

Kvindelige Tyende 1892.

Ialt henvendte sig paa Fæstekontorerne			
for at faa Tjeneste.....			9,348
Af disse bortfæstedes.....			7,332
Af de Bortfæstede vare fødte i			
København og Frberg.	1,047	3: pCt.	14 ₁₃
Købstæder	1,307	—	17 ₂₈
Landet.....	3,198	—	43 ₁₈
Sverig	1,498	—	20 ₁₄
Det øvrige Udland.....	282	—	3 ₁₉
	7,332		100 ₁₀

Ogsaa her er det meget store Antal bortfæstede svenske Tyende paafaldende, men det gælder som

ovenfor, at det tør antages, at Forholdstallet — $\frac{1}{5}$ — vilde blive mindre, naar Spørgsmaalet kun var om Bortfæstning til København (af samtlige kvindelige Tyende i København ved Folketællingen $\frac{1}{2}$ 1890 udgjorde de svenskfødte $\frac{1}{10}$).

Af de 7,322 bortfæstedes:

Til København og Frberg.....	4,290
- Købstæder	496
- Landet	2,533
- Sverig	10
- Det øvrige Udland.....	3
	7, 332

Fæstekontorerne Virksomhed for det kvindelige Tyendes Vedkommende vedrører altsaa for over Halvdelen Vedkommende Bortfæstning til Hovedstaden, kun for $\frac{1}{3}$ Bortfæstning til Landet — i Modsætning til den Virksomhed, det ovenfor saas, var ejendommelig for de mandlige Tyendes Vedkommende.

Som Lønninger for de forskellige Arter af Tyende er angivet:

	Antal	Maanedlig Løn. Kr.		
		Maxim.	Minim.	Gennems.
Kokkepiger	585	30	10,00	15,00
Stuepiger	610	20	10,00	13,00
Enepiger	3,372	20	7,00	12,00
Goldammer og Barnepiger	236	20	6,00	13,00
Køkkenpiger.....	579	25	10,00	13,75
Vaage- og Gangkoner til Hospitaller, Vaskepiger, } ...	290	25	8,00	14,00
Piger til Daghjælp etc. }				
Høst- Mejeri- og Malkepiger....	1,039	35	8,33	9,30
Køge- Buffet- Kaffe- og Smørrebrødsjomfruer etc. }	442	80	10,00	30,20
Iøvrigt.....	179	—	—	—
	7,332	—	—	—

De ved Lønningsoppgørelserne for mandlige Tyende gjorde Bemærkninger, at Gennemsnittet udtrykker Fæstekontorerne Skøn om, hvad de fleste erholde, at der foruden Lønnen i Penge haves fri Station etc., gælde ogsaa for de kvindelige Tyende. En Enepiges almindelige Løn i Penge er efter ovenstaaende Opgivelse 144 Kr. aarlig, en Kokkepiges $\frac{1}{4}$ højere. En nøjere Specificering af Lønnen for Enepiger, bortfæstede til København, vil findes i følgende Oversigt:

Enepiger bortfæstede til København:

Under 8 Kr.	8 til under 10 Kr.	10 til under 12 Kr.	} Ialt 2,078.
34	221	615	
12 til under 14 Kr.	14 til under 16 Kr.	16 Kr. og derover	
778	327	103	

Det fremgaar heraf, at af de i alt bortfæstede 3,372 Enepiger vare 2,078 bortfæstede til København, og at Størstedelen af disse havde en Løn paa mindst 12 Kr. maanedlig. Lønningsfordelingen er procentvis følgende:

Under 8 Kr	1,6 pCt.
8 til under 10 Kr.	10,7 -
10 - — 12 —	29,8 -
12 - — 14 —	37,4 -
14 - — 16 —	15,7 -
16 Kr. og derover.....	5,0 -
	100,0 -

Saaledes havde godt $\frac{2}{5}$ under 12 Kr., henimod $\frac{3}{5}$ 12 Kr. eller derover i maanedlig Løn. Beregner man den gennemsnitlige Løn ved at sammenholde Antallet af Tyende i hver Løngruppe med Gruppens Lønopgivelse, faas som Resultat, at en køben-

havnsk Ene pige i Gennemsnit har en Maanedsløn af $12\frac{1}{2}$ Kr. eller 150 Kr. aarlig. Denne Løn er henved 10 Kr. mindre maanedlig end Gennemsnitslønnen for en københavnsk Karl (jfr. ovenfor), men beregnet til Aarsindtægt og med Tillæg af „fri Station“ — der for fuldstændig Kost, Logis og Renlighed næppe evalueres for højt ved at sættes til 1 Kr. daglig — overstiger den kendelig den Aarsindtægt, en københavnsk Arbejderske uden Arbejdsløshedsperiode gennemsnitlig kan antages at have (ca. 440 Kr., jfr. „Arbejdslønnen i København i Aaret 1892“).

III.

Hamborgs Handelsflaade.

	Sejlskibe	Drægtighed R.-T.	Dampskibe	Drægtighed R.-T.
1836	146	25,722	—	—
1892	291	198,815	314	392,365

Paa de 605 Handelsskibe (i 1892) fandtes en Skibsbesætning af ca. 14,000 Mand.

Desuden havdes 1892:

Beskæftiget i Havfiskeri: 104 Sejlskibe paa ialt 3,174 Reg.-T. og
9 Dampskibe paa ialt 567 Reg.-T.

Flodskibe : ca. 4,800 paa ialt ca. 280,000 Reg.-T.

Endelig: Everter, Baade osv. paa under 10 Reg.-T. pr. Stk.

Den samlede, Hamborg tilhørende Registertonnage, henved 900,000 Reg.-T., kan herefter omtrentlig regnes = 3 Gange Danmarks og 8 Gange Københavns og effektivt adskilligt mere, hvis man vil omregne Flaadernes Tonnage i Sejlskibsregistertons.